

8

№ К 5869.

Господарство України

№ 7-8
1933

ЩОМІСЯЧНИЙ
ПОЛІТИЧНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
ЖУРНАЛ

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

З М І С Т

	Стор.
Загальні підсумки виконання першого п'ятирічного плану розвитку народного господарства Союзу СРР	3
С. Крамер—Основні моменти плану на III квартал 1933 року	25
М. Шафір і Є. Йофе—Області України в програмі капітальних робіт 1933 року	31
М. Павлов—Посилити боротьбу за план першого року другої п'ятирічки .	39
І. Лівшиц—Промисловість України на новому піднесенні	58
М. Здоровець—Підсумки виконання плану з праці в першому півріччі та завдання на III квартал 1933 року	76
І. Цімехман—Основні передумови до організації на Україні виготовлення виробів з топленого каменю	92
Л. Ліхтенштейн—Підсумки мобілізації внутрішніх ресурсів у промисловості України	97
Постанова Президії ЦКК та Колегії НК РСІ „Про планування нормативів у тваринницьких радгоспах України“	102
Від редакції—За більшовицьку боротьбу за соціалістичне тваринництво .	104

РЕДКОЛЕГІЯ: Березіков В. С., Наумов Д. Б., Павлов М. Р., Сальман Р. Б., Супоницький Ш. І., Тун Я. А. (відпов. редактор), Яновська Н. Е. Зав. ред. Каплан Д. А.

Відділ „К“

№

5869

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ

ЩОМІСЯЧНИЙ
ПОЛІТИЧНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ЖУРНАЛ

РІК ВИДАННЯ 10-й

№ 7—8

ЛИПЕНЬ—СЕРПЕНЬ

ВИДАВНИЦТВО „ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ“
ПРИ ДЕРЖПЛАНІ УСРР
Харків—1933.

Загальні підсумки виконання першого п'ятирічного плану розвитку народного господарства Союзу РСР *)

I

Диктатура пролетаріату, націоналізація фабрик і заводів, землі, транспорту, націоналізація кредитової системи, соціалістична змика міста з селом, монополія зовнішньої торгівлі створили можливість і зумовили конечність і обов'язковість планового керівництва розвитком економіки СРСР.

Капіталізміві на всіх ступенях його розвитку, по силі протиривенсава між суспільним характером продукції і приватним капіталістичним привласненням, властиві анархія і конкуренція, що особливо загострилися в період імперіалізму. Радянському господарству на всіх етапах його розвитку властивий план і при тім план як директива, завдання, а не як план-прогноз.

Зосередження командних висот в руках пролетарської держави забезпечує за ними провідну і соціалістично-перетворчу роль щодо розвитку всієї економіки країни. План народного господарства завдяки цьому виступає на всіх стадіях його розвитку як план побудови соціалізму.

З ростом і зміцненням пролетарської диктатури росло і змінялося планове керівництво всією економікою країни. Господарські плани охоплювали народне господарство чимраз ширше і глибше, підвищувався також ступінь їх конкретности і оперативности. Яскравим показником підвищення ролі плану став перехід від плану Гоелро до річних контрольних цифр, а далі — від річних контрольних цифр до п'ятирічного плану народного господарства.

Конечність цього переходу виникла в зв'язку з завершенням в господарстві СРСР відбудовного періоду і висуненням як головного завдання соціалістичного будівництва — завдання створити власну базу для реконструкції народного господарства, зміцнення і розширення соціалістичних форм господарства на селі. Розв'язання цих надто важливих політичних і господарських завдань не могло бути дано в межах річних планів, що спричинило конечність складання п'ятирічного плану. Можливість же його здійснення була забезпечена тим, що при переході від відбудовного періоду до реконструктивного соціалістична промисловість і інші командні висоти соціалізму величезною мірою підвищили і зміцнили свою провідну роль в усій економіці країни.

*) Переклад вступної статті з книжки „Итоги первой пятилетки“ — вид. Держплану СРСР, 1933 р.

Перший п'ятирічний план, затверджений XVI партконференцією і V з'їздом рад, намічав такі зрушення в економіці і співвідношенні класів, які мусили були забезпечити зміцнення позицій соціалізму в СРСР і побудову фундаменту соціалістичної економіки. Саме тому навколо першої п'ятирічки вже в період її складання розгорнулася жорстока класова боротьба. Здійснення першого п'ятирічного плану, що являв програму розгорненого соціалістичного наступу, зустріло шалений опір з боку класового ворога та його агентури.

Праві опортуністи активно виступили проти плану розгорненого соціалістичного наступу. Заперечуючи вирішальне значення індустрії в справі соціалістичного перетворення всього народного господарства, праві уперто боролися проти прийнятих партією і урядом темпів соціалістичної індустріалізації країни. Заперечуючи вирішальне значення виробничої змішки робітничого класу і селянства, праві рішуче виступали проти плану соціалістичної реконструкції сільського господарства, проти розгортання будівництва радгоспів і колгоспів. Класовій боротьбі за здійснення плану соціалістичної перебудови народного господарства праві опортуністи протипоставили теорію мирного вrostання куркуля в соціалізм, теорію самопливу і рівноваги. Виходячи з цього, праві опортуністи на проти-вагу п'ятирічного плану розвитку народного господарства висунули „дворічку“, де центральною ланкою розвитку народного господарства виступала не індустрія, а сільське господарство, і не соціалістичне перероблення села, а зміцнення приватновласницького селянського господарства.

Праві опортуністи — агентура куркульства — на ділі приходили до заперечування можливості побудувати соціалізм в одній, окремо взятій країні, до заперечення можливості втягти в соціалістичне будівництво основні маси селянства. Здійснення їхніх пропозицій привело б до закріплення технічної відсталості і аграрного характеру країни, до буржуазної реставрації, до колоніального поневолення СРСР капіталістичним світом. Тов. Риков в 1933 році заявив, що „коли б партія пішла тим шляхом, який я пропонував у свій час, то на теперішній строк... ми мали б посилення власницьких, капіталістичних верств у нашій країні. Кінець - кінцем посилення власницьких елементів в країні пролетарської диктатури має привести до буржуазної реставрації“.

Проти плану розгорненого наступу соціалізму уперту боротьбу розгорнули також троцькісти. Троцькісти висунули буржуазну теорію неможливості побудувати соціалізм в одній, окремо взятій країні, неможливості здійснити власними силами соціалістичну реконструкцію народного господарства в СРСР. Це прямо впливало з заперечення ними закону нерівномірного розвитку капіталізму, з твердження про підпорядкованість розвитку економіки СРСР законам капіталізму і тим самим заперечення соціалістичної природи радянського господарства, з заперечення диктатури пролетаріату, як особливої форми спілки робітничого класу і селянства. Роззброюючи пролетаріат, розхитуючи основи пролетарської диктатури, провокуючи розрив спілки робітничого класу з середняцьким селянством, троцькісти виступали спочатку з зверхіндустріалізаторськими на словах і капітулянтськими по суті, а далі — з одверто мінімалістськими пропозиціями, здійснення яких неминуно привело б до зриву соціалістичної перебудови всього народного господарства, до буржуазної реставрації, до загибелі пролетарської держави.

Засуджені на загибель куркульсько-капіталістичні групи в країні вживали різних форм активної боротьби проти наступу соціалізму. Підтримувані чужоземним капіталом, буржуазні елементи розгорнули підривну роботу шкідницьких організацій. Шкідники намагалися спрямувати господарський розвиток Радянського Союзу на шлях створення диспропорцій, шлях голоду і кризи і тим самим на створення умов для імперіалістичної інтервенції і буржуазної реставрації.

П'ятирічка народжувалася в занеклій класовій боротьбі за основні шляхи і засоби будівництва соціалізму. Не зважаючи на рішучий контрреволюційний опір правих і троцькістів, партія і уряд прийняли п'ятирічний план соціалістичної перебудови народного господарства. Мало того, з двох варіантів плану — відправного і оптимального, що подав Держплан, XVI партконференція і V з'їзд рад прийняли як обов'язковий оптимальний варіант плану, — значно розширений в основних завданнях і перетворений на практиці його виконання в мінімальний.

Успіхи індустріалізації країни, великі досягнення в організації передових колгоспів і радгоспів — зразків соціалістичного землеробства, корінний поворот середняка на шлях до соціалізму, — створили можливість, а дальший розвиток соціалістичної індустріалізації країни спричинив потребу доповнити п'ятирічний план уже в перший рік його здійснення історичним завданням суцільної колективізації і ліквідації на її основі куркульства як класу.

Значне перевиконання п'ятирічки по всіх її показниках, в перші роки, величезний ентузіазм трудящих, породжений п'ятирічкою, визначні успіхи у створенні нової соціалістичної дисципліни праці — зробили також можливим поставити величезне завдання — скоротити строк виконання п'ятирічки з 5-ти до 4-х років.

На основі успішного перебігу соціалістичної перебудови країни і розвитку індустрії, освоєння радянською промисловістю ряду величезних досягнень передової техніки капіталізму, створилася також можливість доповнити п'ятирічку в напрямі поширення масштабів реконструкції народного господарства. Це знайшло свій вираз у плані створення другої вугільно-металургійної бази на Сході, побудови ряду ненамічуваних п'ятирічкою величезних індустріальних гігантів, як-от: Харківського тракторного заводу, Саратовського заводу комбайнів, Горьківського заводу револьверних варстатів, Московського інструментального заводу „Фрезер“, ряду нових великих авіаційних і моторових заводів, Московського заводу годинників, Озівсталі, Ново-Тульського металургійного заводу, Нікопільського і Первоуральського трубовацьких заводів, заводів синтетичного каучуку та ряду інших заводів; в організації нових не передбачених п'ятирічним планом виробництв — комбайнів, плазунових тракторів, машин для збирання технічних культур, турбін на 50 тис. квт., електровозів, потужних паровозів, складного устаткування для металургії, складних оптично-механічних і контрольно-вимірних приладів, зверхтвердих стопів і т. і., а також у розв'язанні в промисловому масштабі найскладніших технічних проблем, як наприклад добування ванадію з Керченських і Уральських руд, феростопів, різних видів спеціальних якісних сталей, розв'язання проблеми селективної флотації поліметалічних руд, виробництво алюмінію, синтетичного каучуку, ширша електрифікація і хімізація виробничих процесів і т. і.

Всі ці додатки до п'ятирічного плану — поширення масштабів реконструкції, виконання п'ятирічки за 4 роки, суцільна колективізація ліквідація на цій основі куркульства як класу — були внесені з ініціа-

тиви т. Сталіна, що систематично і настійно направляє роботу партії на виконання і перевиконання п'ятирічного плану, що геніально передбачив шляхи і можливості перевиконання п'ятирічки в її найбільш вирішальних і основних ланках.

II

Оптимальний варіант п'ятирічного плану, прийнятий партією і урядом, потребував за припущеннями Держплану для свого виконання за 5 років ряду особливо-сприятливих умов, відсутність яких повинна була здовжити термін виконання програми.

В процесі виконання п'ятирічки цих особливо сприятливих умов не тільки бракувало, але в ряді випадків умови були менш сприятливі, ніж це передбачалося навіть відправним варіантом п'ятирічного плану.

П'ятирічний план виходив з того, що протягом п'ятирічки не буде хоч будь-скільки серйозного недороду. А на ділі в 1931 році гуртова продукція зерна по основних східних зернових районах була через виключно несприятливі метеорологічні умови в цих районах нижча від середнього збору 1927—30 рр. на 107 млн. центнерів.

П'ятирічка далі передбачала значно ширший розмах економічних зв'язків СРСР із світовим капіталістичним господарством.

Світова криза, що розгорнулася з 1929 року в капіталістичних країнах, привела до різкого зменшення оборотів світової торгівлі, до стиснення кредиту, загострення митної війни, що проходить у формі численних тарифних обмежень, прямих заборон довозити окремі товари, широкого контингентування і т. ін. За підрахунками Статистичної управи Німеччини оборот торгівлі капіталістичного світу (90 країн) за 1928—1932 рр. скоротився на 61,2%¹⁾.

Всупереч троцькістській теорії про підпорядкованість економіки СРСР законам світового капіталістичного господарства і неминучість поширення капіталістичної кризи на СРСР, Радянський союз по силі соціалістичної природи свого господарства не тільки забезпечив не-впинний зріст продукції, а й подолав додаткові труднощі, пов'язані з зовнішньою торгівлею і зумовлені дедалі глибшою кризою світового капіталістичного господарства.

При згортанні зовнішньої торгівлі капіталістичних країн питома вага СРСР у світовій торгівлі виросла, і СРСР пересунувся з 17-го місця в 1928 р. на 11-е в 1932 р.²⁾

Разом з тим загальне скорочення світової торгівлі і створення в ряді країн особливо несприятливих умов для торгових операцій, СРСР (розрив торгового договору і зносин з Англією в 1927-28 р. посилення заборонних заходів проти радянського експорту в ПАСШ в 1930 і 1931 р. р., наклепницька кампанія про „примусову працю“ в СРСР і т. д.) привели до недовиконання експортно-імпортного плану.

Тим же напрямом діяв і другий несприятливий для нашої зовнішньої торгівлі фактор — різке падіння цін на світовому ринку. Індекс гуртових цін в 1932 р.³⁾ знизився в ПАСШ до 67,2, в Німеччині — до 68,9 і в Англії — до 52,1 (1928 р. = 100). При цьому треба відзначити, що падіння цін на капіталістичному ринку було різкіше на продукти сільського господарства і промислової сировини (основні статті експорту СРСР), ніж на готові індустриальні товари (основні статті імпорту СРСР). Приміром індекс гуртових цін знизився в ПАСШ

¹⁾ „Wirtschaft und Statistik“, № 7, 1933 р.

²⁾ „Vierteljahrsheft“ № 4, 1932 р. Берлінського Кон'юнктурного інституту.

³⁾ „Bulletin mensuel de statistique“, лютий 1933 р.

в 1932 р. на сільсько-господарські продукти до 45,5, а на промислові товари до 75,6 (1928 = 100)¹⁾.

В умовах меншого проти плану п'ятирічки об'єму експортно-імпортних операцій здійснення плану індустріалізації потребувало перебудови імпортного плану, щоб забезпечити довіз в першу чергу машин для устаткування промислових підприємств, постачання сільському господарству сучасних засобів продукції, при зменшенні довозу сировини для легкої промисловости. Імпорт металу і машин за 4 роки перевищив план, розрахований на ці роки, на 5,7%, імпорту промислового устаткування — на 7,8% і сировини для важкої індустрії — на 26,2%.

Зміна структури імпортного плану поряд з колосальним прогресом власного машинобудування та інших галузей важкої промисловости в СРСР дозволила створити, не зважаючи на несприятливі умови зовнішньої торгівлі, конечні з цього боку передумови для успішного виконання п'ятирічного плану.

Оптимальний варіант п'ятирічного плану виходив з меншої питомої ваги оборонних видатків у народному господарстві, рівняючи з відправним варіантом. Проте, в ході виконання п'ятирічки, огляду на посилення воєнної небезпеки, СРСР змушений був, щоб підвищити свою обороноспроможність, в останній рік п'ятирічки збільшити оборонну програму.

Таким чином особливо сприявливих умов, що мали за п'ятирічним планом забезпечити виконання оптимального варіанту за п'ять років, не тільки бракувало, а більше того, замість них ми мали додаткові труднощі.

І все ж таки план виконано і до того ж в строки, що стали приголомшуючою несподіванкою для ворогів СРСР. З цілковитою підставою ми можемо твердити, що за чотири роки (точніше за чотири з чвертю роки) виконано завдання першої п'ятирічки, які при відмічених вище несприятливих умовах намічав Держплан до виконання в термін не менш від шести років.

Активна участь трудящих під проводом лєнінської комуністичної партії в соціалістичному будівництві і втягнення в це будівництво мільйонів нових людей, зміцнення соціалістичної дисципліни праці, великі успіхи в розв'язанні проблеми кадрів, розв'язання питання „хто кого“ в промисловості, а потім і в сільському господарстві, чимраз більше розгортання переваг соціалістичного ладу в міру зростання соціалізму в СРСР,—все це зумовило всесвітньо-історичні своєю значністю перемоги робітничого класу в розвитку соціалістичної економіки, в потужному розвитку продуктивних сил Союзу РСР.

III

V з'їзд рад установив, що „запропонований урядом п'ятирічний план, будучи розгорнутою програмою соціалістичної реконструкції народного господарства, відповідає генеральному курсу радянської влади на індустріалізацію Союзу РСР, на соціалістичну перебудову села, на подолання капіталістичних і послідовне посилення соціалістичних елементів в господарському ладі країни і на підвищення обороноспроможности Союзу РСР“.

СРСР на початок першої п'ятирічки був країною аграрною з відсталою, часом з середньовічною технікою, з промисловістю, що її рівень розвитку був далеко недостатнім для того, щоб реоргані-

¹⁾ „Bulletin mensuel de statistique“, лютий 1933 р.

зувати на основах сучасної техніки промисловість, транспорт і сільське господарство.

Під початок п'ятирічки СРСР закінчив відбудовний період і зробив лише перші кроки в справі реконструкції, будучи за рівнем техніки не далеко від рівня дореволюційної Росії, що про неї Ленін говорив, як про країну „устатковану сучасними знаряддями продукції вчетверо гірше від Англії, вп'ятеро гірше від Німеччини і вдесятеро гірше від Америки“ ¹⁾.

Аграрний характер країни виражався у високій витомій вазі сільського господарства, в народному прибутку, що дорівнював в 1927-28 р. 44,1% при питомій вазі цензової промисловості в 27,6%. У гуртовій продукції сільського господарства і планованій промисловості питома вага останньої була рівна в 1928 р. 48%.

Аграрний характер країни яскраво відбивався і в розподілі людності між містом і селом. Міська людність в 1928 році становила 17,9% до загального складу людності. На 1.000 чол. людності в робочому віці припадало 142 робітників і службовців.

Завдання ліквідації технічно-економічної відсталости СРСР вимагало здійснення в першій п'ятирічці грандіозної програми будівництва. Будівельна програма стала за стрижень першого п'ятирічного плану. За 4¼ року об'єм капітальних вкладень в усупільнений сектор народного господарства становив 52,5 млрд. крб., перевищивши завдання п'ятирічного плану, розраховані на п'ять років, на 11,9%.

Цей розмах будівництва був здійснений виключно коштом мобілізації внутрішніх ресурсів країни. Спираючись на вже освоєну під початок п'ятирічки виробничу потужність старих підприємств і поширюючи ці підприємства, СРСР розгорнув за короткий історичний відрізок часу в невиданих в історії капіталістичних країн масштабах будівництво нових підприємств, що являють зразки сучасної техніки.

Об'єм капітальних вкладень в промислове будівництво за 4¼ роки становив 24,8 млрд. крб., проти завдань п'ятирічного плану на 19,1 млрд. крб. У важку промисловість за ті ж таки роки вкладено 21,3 млрд. проти завдань п'ятирічного плану в 14,7 млрд. крб. Половину всіх капіталовкладень в промисловість було скеровано на будівництво нових підприємств, озброєних сучасною технікою.

В результаті здійсненого будівництва за роки п'ятирічки об'єм основних фондів усупільненого сектора народного господарства подвоївся. Технічний рівень цих нових основних фондів далеко перевищує собою те, що СРСР мав на початок п'ятирічки. Цей підсумок, що свідчить про велетенський зріст продуктивних сил країни і про найглибшу технічну революцію, є одна з найблискучіших перемог п'ятирічки.

Гуртова продукція промисловості виросла з 15,7 млрд. крб. в 1928 р. до 34,3 млрд. крб. (на ціни 1926-27 р.) в 1932 р. і становила 218,5% від 1928 р. Об'єм промислової продукції 1932 р. більше ніж утричі перевищив довоєнний рівень і більш ніж удвічі — рівень 1928 року. План першої п'ятирічки в цілому виконано по гуртовій продукції промисловості на 93,7%.

Питома вага цензової промисловості в народному прибутку з 27,6% в 1927-28 р. виросла до 38,4% в 1932 р. Питома вага промисловості за швидкого зростання сільського господарства в сумі гуртової продукції планованої промисловості і сільського господарства підвищилася з 48% в 1927-28 р. до 70% в 1932 р. Структурою

¹⁾ Ленін, том XVI, вид. III, стор. 543.

свого народного господарства СРСР наблизився до передових індустриальних країн. В Німеччині питома вага промисловости в сумі гуртової продукції промисловости (без будівництва) і сільського господарства в 1932 р. становила 80,2%, в ПАСШ в 1929 р.— 82,6%¹⁾.

Швидкий розвиток промисловости обумовив значне зростання під кінець п'ятирічки частки міської людности і особливо — частки пролетарської людности. Частка міської людности з 17,9% в 1928 р. виросла в 1932 р. до 23,3%, частка пролетарської людности виросла з 19,9% до 31,1% за ті ж таки роки. Число робітників і службовців зросло в 1932 р. до 257 чол. на 1.000 чол. в робочому віці проти 142 на початок п'ятирічки.

Зріст індустриалізації виразився також в підвищенні питомої ваги продукції засобів продукції. На початок п'ятирічки питома вага продукції засобів продукції виносила 44,3% в продукції ценової промисловости (1928 р.), тоді як продукція предметів споживання виносила 55,7%. В останній рік п'ятирічки вартість продукції засобів продукції зросла до 18 млрд. крб. проти 7,0 млрд. крб. в 1928 р., тобто на 157,1%; продукція засобів споживання зросла з 8,7 млрд. крб. до 16,3 млрд. крб., тобто на 87,3%.

СРСР став країною важкої індустрії. Питома вага засобів продукції підвищилася з 44,3% в 1928 р. до 52,5% в 1932 р. Ми вже зрівнялися структурою промисловости з такими країнами, як Англія і Німеччина. У гуртовій продукції промисловости Німеччини питома вага продукції засобів продукції в 1925 році дорівнювала 54,5%, в 1931 р.— 45,4%²⁾, в Англії в 1924 р.— 54%³⁾.

В підсумку СРСР перетворився з країни аграрної на країну індустриальну. Соціалістична форма стала єдиною формою промисловости в СРСР. СРСР створив за роки п'ятирічки індустрію, яка спроможна завершити процес реконструкції промисловости, транспорту і сільського господарства на новій технічній основі.

До війни тільки 36,2% вартости промислового устаткування припадало на продукцію машинобудування Росії. В 1927-28 р. імпорт машин, навіть за відносно невеликого розмаху будівельної програми, становив 32,5%. Однак, по ряду складних машин імпорт був значно вищий: по паротурбінах — 52,6%, верстатах для оброблення металів — 67,1%, текстильних машинах — 27,7%, тракторах — 69%. Відсталість машинобудування СРСР на початок п'ятирічки приводила до того, що більша частина передових сучасних машин імпортувалося, бо продукувати їх машинобудування СРСР не було в силах.

Так було на початок п'ятирічки. Чотири роки п'ятирічки озброїли основні галузі продукції сучасною машиною технікою, поставивши Радянський Союз в ряд передових в технічно-економічному відношенні країн.

План машинобудування в останньому році п'ятирічки перевищено на 57%. Продукція загального машинобудування зросла з 1,405 8 млн. крб. в 1928 р. до 5.252,9 млн. крб. в 1932 р., перевищивши завдання плану на 81,2%; продукція сільськогосподарського машинобудування (включаючи трактори) зросла з 176,9 млн. крб. до 890,4 млн. крб. за ті самі роки.

¹⁾ Обчислено: Німеччина — за даними „Konjunkturstatistisches Handbuch“ видання 1933 р.; ПАСШ „Statistical Abstract of U. S. 1932“

²⁾ По Німеччині дані Берлінського Кон'юнктурного інституту („Vierteljahrsheft“, № 3, Teil „A“ за 1931 р.).

³⁾ По Англії умовно чиста продукція за „Third Census of Production“, 1924 р., видання 1929 р.

Порівнюючи з довоєнним часом продукція машинобудування зросла в 1932 році в 10 разів, а коли рівняти з 1927-28 р. — в 4,4 рази.

За роки п'ятирічки розгорнуто виробництво тракторів на „Красному Путиловці“, Сталінградському і Харківському тракторному заводах, вводиться в експлуатацію Челябінський тракторний завод. Продукція тракторів за один останній рік п'ятирічки (1932 р. — 50 тис. штук) майже вдвоє більша всього тракторного парку, що був у сільському господарстві в 1928 р. (26,7 тис. тракторів). Поряд з цим освоєно виробництво складного тракторного інвентаря і комбайнів. В 1932 році побудовано вже 10.000 комбайнів.

За роки п'ятирічки заново створено авіо-моторобудування, що становить одно з визначних досягнень першої п'ятирічки.

На основі останніх досягнень світової техніки розгорнуто будівництво автомобілів на Московському, Горьківському і Ярославському автозаводах.

Машинобудування, ставши базою технічного озброєння народного господарства, освоїло одночасно виробництво машин, потрібних для виробництва самих машин. В першій п'ятирічці широко розгорнуто верстатобудування, введено в експлуатацію такі потужні гіганти, як Московський і Горьківський заводи верстатобудування.

Радянське машинобудування спроможне вже спроектувати і спродувати всяку машину і запасні частини до вже завезеного устаткування. Колишні важніші статті імпорту устаткування стали предметами нашого власного виробництва. СРСР може повністю задовольнити внутрішнім виробництвом потребу на паровози, електровози, автомобілі, трактори, сільськогосподарські машини, доменне устаткування, мотори, потужні блюмінги, турбіни, електropечі, вимірні прилади, автоблокування і ряд інших машин і апаратів, що становили досі одну з найбільших частин промислового імпорту.

Здійснено найважливішу директиву партії „перетворити СРСР із країни, що ввозить машини і устаткування, на країну, що продукує машини і устаткування“ (з резолюції XIV з'їзду ВКП(б).

Розв'язання задачі створити власне машинобудування у Радянському Союзі являлось найважливішою ланкою виконання п'ятирічки, що забезпечить в роки другої п'ятирічки завершення технічної реконструкції всього народного господарства на основах сучасної машинової техніки.

В наслідок п'ятирічки СРСР зміцнив технічно-економічну незалежність, посівши в 1931 році друге місце в світі за продукцією машин.

В 1928 р. продукція радянського машинобудування становила 4,2% до продукції машинобудування капіталістичних країн. В 1931 р. продукція радянського машинобудування вже становила 26,6% продукції капіталістичних країн.

В 1928 році продукція машин становила 7% продукції ПАСШ, 29,2% — Німеччини, 37% — Англії. В 1931 році продукція машинобудування СРСР піднялася до 56,9% фактичної продукції машинобудування ПАСШ, 140,0% — Англії і 151,1 — Німеччини¹⁾.

За роки п'ятирічки створено базу важкої індустрії — потужну чорну металургію. Старі металургійні заводи радикально реконструйовано і заново створено Урало-Кузнєцьку металургійну базу. Магні-

^{*)} Обчислено за даними Берлінського Кон'юнктурного інституту „Wochenberichte“ Серпень 1932 р.

тогорський і Кузнецький металургійні комбінати — величезний крок в справі більш рівномірного розміщення промисловості СРСР.

Основні фонди чорної металургії на кінець п'ятирічки зросли в два рази, порівнюючи з 1928 р. Створено потужну електрометалургію. Випуск якісного вальцювання виріс з 70 тис. тонн до 555 тис. тонн, тобто в 8 раз. СРСР може тепер продукувати автомобілі і трактори, засоби оборони, турбіни, інструмент з металу внутрішнього виробу.

Побудовано доменні печі, що дають 1.000 тонн на добу, блюмінги продуктивністю до 1 млн. тонн обтисненого виливця (болванки) на рік, середня потужність металургійних заводів выросла на 60%.

СРСР добився величезних успіхів на надто важливій ділянці технічної реконструкції народного господарства — електрифікації. Потужність всіх електростанцій выросла з 1.874 тис. квт. в 1928 р. до 4.567 тис. квт. в 1932 р. Від малих і найменших станцій царської Росії, через Волховбуд СРСР прийшов до таких велетнів, як Дніпробуд. В 1928 р. в СРСР працювало 18 районних станцій загальною потужністю в 610 тис. квт.; на кінець 1932 р. працюють вже 43 районні станції загальною потужністю 2.624 тис. квт. На кінець п'ятирічки в СРСР нараховується 10 станцій, кожна потужністю в 100 тис. квт. і вище.

Разом з тим досягнуто більш високий коефіцієнт використання устаткування електростанцій. Для СРСР він становить 3.570 годин в 1932 році проти 3 тис. в ПАСШ (1929 р.), 18 тис. для центральних електростанцій і 22 тис. — для електростанцій підприємств в Німеччині (1931 р.), і 1,7 тис. для Англії (1928 р.)¹⁾.

В СРСР створено ряд електричних скільцюваних систем, напруженням в 100 тис. вольт. Дніпровське кільце має 160 тис. вольт; сполучення Ленінграду з Свірською гідро електростанцією здійснюється при напруженні в 220 тис. вольт. За ступнем електрифікації промисловості ми вже далеко обігнали Англію і близько підійшли до найпередовіших капіталістичних країн. Так, коефіцієнт електрифікації промисловості становив в СРСР в 1932 р. 71,2%, в Англії — 49% (1929 р.), в Німеччині — 64,6% (1925 р.) і в ПАСШ — 78,3% (1929 р.)²⁾.

Вирібіток електроенергії в СРСР, порівнюючи з 1913 р., виріс в 6,7 рази; порівнюючи з 1928 р. — в 2,6 рази.

Заново за роки п'ятирічки створено сучасну технічно-передову хімічну промисловість. Продукція хімічної промисловості по групі „А“ (без гумової промисловості) выросла з 319,3 млн. крб. в 1927-28 р. до 1.039,9 млн. крб. в 1932 р.

Недостатність розвитку важкої індустрії на початок п'ятирічки зумовила низький технічний рівень всієї промисловості, транспорту і сільського господарства. Кам'яновугільна промисловість на початок п'ятирічки добувала понад 85% кам'яного вугілля ручною працею; в металургії основні процеси виробництва, як-от: подача доменної шихти до доменних печей, завалка мартенівських печей, розливання чавуну і т. і. були механізовані мізерною мірою. Лісорозробки і виробництво найпростіших будівельних матеріалів майже цілком базувалося на ручній праці без ніякої механізації. Недостатньо було механізоване добування торфу.

Ручна праця переважала також в ряді галузей легкої (швацької, взуттєвої тощо) і в більшій частині харчової промисловості.

¹⁾ За даними „Energiewirtschaft der Welt“, Sonderheft Берлінського Кон'юнктурного інституту № 19; „Wirtschaft und Statistik“ № 1, 1933.

²⁾ За даними промислових цenzів відповідних країн.

Техніка сільськогосподарського виробництва перебувала на особливо низькому рівні: 45% засіву зернових культур збирали за поміччю коси й серпа, 70% сіву робилося ручним способом і не менш як 40% врожаю обмолочувалося ціпом і іншими знаряддями ручного обмолоту. Не були механізовані і вантажно-вивантажні роботи на залізничному і водному транспорті.

Впровадження сучасної техніки і електрифікації в народне господарство СРСР забезпечило рішучий перехід від ручної праці, що переважала величезною мірою, до широкої електрифікації і механізації основних процесів виробництва в усіх галузях народного господарства. Відсоток електрифікації промисловості виріс з 50,9% в 1928 р. до 71,2% в 1932 р. Енергоозброєність робітника СРСР вже в 1930 р. становила 2,8 кінських сил, тоді як в Англії вона становила 2,46 кінських сил (в 1924 р.) і в Німеччині — 2,8 кінських сил (1925 р.)¹⁾.

Вугледобування на кінець 1932 р. механізовано на 63,6%, по Донбасу — на 71,9%. Нафтова промисловість, де радикальна технічна перебудова була проведена вже на початок першої п'ятирічки, за роки п'ятирічки завершила процес реконструкції. В металургії докорінно змінився тип сучасного металургійного заводу, проведено механізацію середзаводського транспорту, подачі руди і палива в домни, введено розливні машини і т. і. Широкий розвиток дістали електротермічні процеси, електрометалургія і електрохімія. В машинобудуванні здійснено широкий перехід від спільної трансмісії до сучасного типу машин з індивідуальною повіднею (приводом). Виросло механізоване виробництво в харчовій промисловості: м'ясокомбінати сучасного типу, потужна консервна промисловість, рибне господарство озброєне траулерами, сейнерами та іншими сучасними знаряддями лозу. Швацька, взуттєва, трикотажна і ряд інших галузей легкої промисловості з кустарних і напівкустарних виробництв перетворилися на великі механізовані галузі промисловості. Проведено переозброєння сільського господарства на основі запровадження тракторів, комбайнів, збиральних машин для зерна і ряду технічних культур.

Здійснено в значних розмірах механізацію вантажно-вивантажних робіт на транспорті. Великих досягнень СРСР добився і в галузі автомобілізації країни.

Все це характеризує перехід господарства від переваги ручної праці і часом середньовічної техніки до праці, озброєної сучасними знаряддями продукції, піднесення народного господарства на рівень передової техніки.

Технічна революція СРСР — стрижень соціалістичної перебудови народного господарства — вже в роки першої п'ятирічки хопила всі галузі народного господарства з такою глибиною, якої не міг досягти капіталізм на своїх шляхах технічного перевороту. Технічна революція в СРСР показала всьому світові, що можуть дати останні досягнення науки й техніки за диктатури пролетаріату і в умовах планового керівництва, і забезпечила темпи росту продуктивних сил в Радянській країні, невідомі капіталістичному світові.

СРСР збільшив промислову продукцію до 334,5% в 1932 р. порівнюючи з 1913 р.

*) За даними промислових цenzів відповідних країн.

Величезне значення цього факту надто велике, коли зважити, що в 1920 р. продукція промисловості СРСР становила всього лише 13,8% від 1913 р.

За роки п'ятирічки наша промисловість в цілому зростала пере-
сично на 21,6% за рік, при середньому рості групи „А“ на 26,8%
і групи „Б“—на 17%.

Бурхливим темпам піднесення соціалістичної промисловості про-
тистоїть небувалий спад продукції в капіталістичному світі.

Загальний індекс фізичного об'єму промислової
продукції (1928 р. — 100) ¹⁾:

К Р А Ї Н И	1932 р.
С Р С Р	218,5.
Капіталістичний світ	67
З того ПАСШ	57
Англія	89
Франція	74
Німеччина	57

Велетенський зріст народного господарства СРСР і небувалий
спад продукції в країнах капіталу — такий загальний підсумок вели-
кого історичного змагання двох систем: переможного соціалізму і
капіталізму, що потрясається глибокою кризою.

IV

Успіхи соціалістичної індустріалізації, підвищення на цій основі
провідної ролі робітничого класу і зміцнення його спілки з селян-
ством створили велетенські можливості соціалістичного перетворення
сільського господарства і ліквідації на цій основі його надмірної від-
сталості.

XVI партконференція ставила перед п'ятирічкою задачу „втягнення
мільйонів мас селянства в соціалістичне будівництво на базі коопе-
ративної суспільності і колективної праці і найбільшу допомогу
бідняцько-середняцьким індивідуальним господарствам в їхній бо-
ротьбі проти куркульської експлуатації“.

Завдання партконференції в розвитку усупільненого сектора на
селі були такі: засівні площі колгоспів і радгоспів на 1932-33 рік
повинні були становити 17,5% всіх засівних площ; питома вага усуп-
ільненого сектора в товарній зерновій продукції повинна була зро-
сти до 43%.

Рішення XVI партконференції впливали з неможливості базу-
вати довго соціалістичне будівництво на двох різних основах — вели-
кій соціалістичній промисловості і приватно-власницькому, відсталому
з технічного погляду дрібноселянському господарстві.

Питома вага соціалістичної продукції в сільському господарстві
до першої п'ятирічки була надто невисока. Основна маса хліба була
зосереджена в руках дрібних і середніх селян при збереженні ще
значної кількості хліба в руках куркульства, що саботувало вико-
нання завдань пролетарської держави по хлібозаготівлях і провадило
жорстоку боротьбу проти радянської влади і її заходів.

¹⁾ По капіталістичних країнах дані „Vochenbericht“ № 41 за 1933 р. Берлін-
ського Кон'юнктурного інст-ту від 11/1-33 р.

Розвиток сільського господарства міг іти лише або куркульсько-капіталістичним шляхом, на який праві ухильники тягли партію, або шляхом створення великого соціалістичного господарства через насадження колгоспів і радгоспів, перероблення дрібноселянського виробництва на велике колгоспне і ліквідацію на цій основі куркульства як класу.

Здійснюючи ленінську політику, партія і робітничий клас повернули селянство на соціалістичний шлях. Виконання п'ятирічки вже в перший рік показало можливість і доконечність переходу до суцільної колективізації і ліквідації куркульства як класу, до будівництва сотень тисяч колгоспів, тисяч великих радгоспів і тисяч машино-тракторних станцій, озброєних новітньою технікою.

Розгорнутий на протязі першої п'ятирічки наступ соціалізму по всьому фронту, рішучий бій з найбільш озвірилим ворогом робітничого класу—куркульством забезпечили розв'язання найважчого після захоплення влади завдання пролетарської революції: створено новий колгоспний лад на селі, розгромлено куркульство, в широких розмірах розгорнуто радгоспне будівництво. За роки п'ятирічки створено понад 200 тис. колгоспних господарств, 5 тис. величезних радгоспів і майже 2,5 тис. машино-тракторних станцій, що докорінно змінило обличчя радянського села і забезпечило абсолютну перевагу в ньому соціалістичних форм господарства. СРСР з країни дрібноселянської перетворився на країну найбільшого землеробства.

ГОСПОДАРСТВА	Середній розмір засівів в га		Питома вага в засіві (у %/о):	
	1928 р.	1932 р.	1928 р.	1932 р.
Колгоспи	42,0	434,0	1,2	68,0
Радгоспи	544,0	2303,0	1,5	10,0
Одноосібні господарства	4,5	3,15	97,3	22,0

Завдання XVI партконференції і V з'їзду рад про розвиток соціалістичного сектора на селі в багато разів перевиконано. Питома вага соціалістичного сектора (радгоспів і колгоспів) в засівах всіх культур виросла з 2,7% в 1928 р. до 78% в 1932 р. проти завдання п'ятирічки в 17,5%. В товарові зернової продукції питома вага соціалістичного сектора підвищилася до 84% проти 43%, намічених п'ятирічкою. Соціалістичний сектор сільського господарства став основним поставником хліба пролетарській державі.

СРСР створив велике землеробство і добився величезного перевороту в технічному рівні сільського господарства. За чотири роки п'ятирічки село дістало нових с.-г. машин і інвентаря на 1,610 млн. крб., тоді як на початок п'ятирічки село мало знарядь і засобів продукції лише на 1,110 млн. крб. Тракторний парк сільського господарства за п'ятирічку виріс (враховуючи амортизацію) до 148 тис. тракторів, або до 2.225 тис. кінських сил, тоді як на початок п'ятирічки сільське господарство мало лише 26,7 тис. тракторів, або 278 тис. кінських сил.

В результаті цього докорінно змінилася роля окремих знарядь продукції в обробітку ґрунту і збиранні хлібів. Зовсім зникає соха, якою ще в 1928 році оброблялося коло 10% всієї площі, тракторна оранка охопила понад третину всіх засівів проти 1% в 1928 р. Коса і серп, що ними збиралося коло 45% зернових засівів в 1928 р., поступилися місцем збиральним машинам і комбайнам. Сотні тисяч тракторів, складний тракторний інвентар, комбайни — от що нині характеризує нову техніку соціалістичного землеробства.

Наново створено соціалістичне тваринництво. Великої рогагої худоби по великих радгоспах і товарових фармах під кінець 1932 р. було 7,6 млн. голів (в радгоспах 2,1 млн. голів і в колгоспних товарових фармах — 5,5 млн. голів). Свиней на кінець 1932 року було в радгоспах 950 тис. голів і в товарових фармах — 2,6 млн. голів. Овець і кіз на кінець 1932 року було в радгоспах — 4,4 млн. голів і в товарових фармах — 5,6 млн. голів. Таким чином СРСР перетворився на країну найбільшого в світі тваринництва.

XVI партконференція ставила завдання „позбутися надмірної відсталости сільського господарства від промисловости і розв'язати в основному зернову проблему“.

Не зважаючи на величезні труднощі, що з ними було пов'язане розв'язання за короткий історичний термін проблеми створення в СРСР великого землеробства, переваги великого землеробства яскраво позначилися вже в ході реконструкції сільського господарства. Це виявилось насамперед в рості засівних площ як під зерновими, так і під технічними культурами. Вся засівна площа за роки п'ятирічки виросла з 113 млн. га до 134,1 млн. га. З 21,4 млн. га приросту засівів на зернові культури припадає 7,5 млн. га, на технічні культури — 6,2 млн. га.

Переваги великого землеробства забезпечили розв'язання в основному зернової проблеми. Замість 80—100 млн. центнерів товарового хліба, що заготовлялося в період переваги індивідуального селянського господарства, тепер щороку заготовляється 200—230 млн. центнерів зерна.

Зріст технічних культур вже в межах першої п'ятирічки забезпечив створення власної, радянської бавовняної бази. Величезною мірою також зросли можливості забезпечення легкої індустрії іншими видами сировини.

Надто яскраво переваги великого землеробства вже на даній стадії проявилися в величезному зрості продуктивності праці. 14,7 млн. селянських господарств, що ввійшли в колгоспи і володіють 60% робочої худоби, в 1932 році засіяли три чверті всіх зернових культур, в 1,5 рази більше бавовни, майже вдвоє (на 95%) більше цукрового буряку і більше льону (118%), ніж засівали раніше 24,5 млн. індивідуальних селянських господарств.

Такі блискучі перемоги соціалізму в галузі сільського господарства, що досягнені в результаті виконання першої п'ятирічки. Тим самим підведено історичний підсумок і дано історичне потвердження правильності вчення основоположників наукового соціалізму, розвинутого Ленініним і Сталініним, про шляхи соціалістичної перебудови сільського господарства.

Збито теорію буржуазних ідеологів про неминучість реставрації капіталізму. в СРСР на основі росту капіталістичних елементів, які виділяє дрібне індивідуальне господарство. Розбито спроби буржуазії добитися на цій основі реставрації капіталізму. На голову роз-

бито спроби правих опортуністів, що тягли на шлях капіталістичного розвитку, і троцькістів, що заперечували можливість соціалістичної перебудови дрібноселянського села.

В результаті виконання першого п'ятирічного плану соціалістичного будівництва підірвано коріння капіталізму в сільському господарстві, зроблено неможливим поворот до капіталізму на основі приватновласницького, дрібного селянського господарства. Позиції одноосібного господарства подолані в усіх основних районах СРСР, і перемога колгоспного ладу, а тим самим і перемога соціалізму на селі забезпечена цілком.

V

Індустріальний розвиток країни, створення ряду нових промислових районів і успішне розгортання соціалістичної реконструкції сільського господарства, вимагали величезного розвитку залізничного і водного транспорту.

Підсумки роботи залізничного транспорту за роки п'ятирічки показують, що основне завдання п'ятирічного плану по вантажообороту і перевезенню пасажирів перевиконано. Завдання п'ятирічки на 1932-33 рік виконано в 1932 році по вантажних перевозах на 104,1%, по перевозах пасажирів—на 237,6%. Перевиконано так само один з найосновніших показників роботи транспорту—середньодобове вантаження вагонів. Замість 40 тис. завданих за п'ятирічним планом, вантаження вагонів в 1932 році виросло до 46 тис.

Загальне перевиконання залізничним транспортом завдань п'ятирічного плану було досягнуто ліпшим використанням рухомого складу і проведенням широких реконструктивних робіт.

Технічна реконструкція транспорту виразилася в збільшенні сили тяги парку вантажних паровозів на 35%, і загального тоннажу вантажних вагонів на 25%, у збільшенні середньої сили тяги одного паровоза в 1932 році порівнюючи з 1913 роком на 37,0%, в проведенні робіт коло електрифікації понад 1.400 км найважчих профілем, і найбільш вантажонапружених ділянок (Урал, Закавказзя, Донбас), у збільшенні питомої ваги відкритого і спеціального рухомого складу до 35%, у збільшенні перепускної спроможності найбільш завантажених напрямків, в устаткованні диспетчерським зв'язком майже всієї залізничної мережі і т. інш. Одночасно в широких масштабах розгорнуто будівництво нових залізниць.

Слід особливо підкреслити досягнення в галузі транспортного машинобудування. За роки п'ятирічки налагоджено виробництво магістральних електровозів, тепловозів, будується потужні паровози, хопери, ізотермічні вагони, цистерни, гондоли, нове устаткування для автозчеплення, автоблокування, і т. і.

Так само значні досягнення і в роботі водного транспорту. В 1932 р. річні перевози за тягою перевищили завдання на 1932-33 р. за п'ятирічкою на 3,3%, становлячи 138% до рівня 1913 року і 181%—до рівня 1928 року. По пасажирських перевозах план перевиконано на 50%. Перевози Радторгфлоту за п'ятиріччя подвоїлися: з 8 млн. тонн в 1928 р. до 15 млн. тонн в 1932 р. Вантажооборот портів виріс за роки п'ятирічки на 92%.

Не менш разливі досягнення Радянського союзу в галузі розвитку автошляхового транспорту і цивільного повітряного флоту.

За роки першої п'ятирічки побудовано нових шляхів протягом 93 тис. км проти протягу в 1928 р. 41 тис. км. Автомобільний парк за цей же час виріс порівнюючи з 1928 р. в 4 рази: з 18.700

машин до 73 тис. одиниць. Протяг автоліній виріс з 14.582 км в 1928 р. до 35.255 км. в 1932 р.

Дореволюційна Росія не мала цивільного повітряного флоту. Будівництво радянського цивільного повітряного флоту почалось лише з 1923 р., і напередодні першої п'ятирічки мережа повітряних ліній, виросла до 11,442 км, по якій пройдено 28 млн. км і перевезено 10.613 пасажирів, 93,2 тонн пошти і 162,2 тонн вантажів. В результаті розгорнутого за роки п'ятирічки будівництва мережа експлуатовуваних ліній збільшилася майже в 3 рази, перевози пасажирів збільшилися в три рази, перевезення пошти і вантажів виросло в 3,5 рази. Виключні досягнення маємо і в галузі дослідного будівництва літаків та моторів („АНТ—14“, „Сталь—2“ та інше).

VI

Перед трудящими масами міста і села стояло завдання значно підвищити продуктивність праці в умовах найглибшої з усіх, що колись бували революцій в соціальних відносинах і техніці продукції, в умовах, коли нова соціалістична дисципліна лише створювалась, коли „старе“ ще заважало зміцненню „нового“ і тим гальмувало поліпшення якості роботи сотень тисяч нових і докорінно реконструйованих підприємств промисловости, сільського господарства і транспорту.

Ленін говорив: „Треба піднятися вище і подивитися на історичні зміни укладів суспільного господарства. Лише з цієї точки зору стане ясно, яке велетенське завдання ми на себе взяли і яке велетенське значення має те, що на цей раз найпередовіший представник суспільства—трудящі і експлуатовані маси беруть на себе, на свій почин завдання, яке досі цілком в кріпацькій Росії до 61-го року розв'язувала купка поміщиків, яке вона вважала своїм ділом.

„...Перехід після 61-го року до нового буржуазного господарства, перехід від старої кріпацької дисципліни палки, від дисципліни найбезглуздішого, найнахабнішого і грубого знущання і насильства над людиною до дисципліни буржуазної, до дисципліни голоду, так званого вільного найму, яка насправді була дисципліною капіталістичного рабства,—цей перехід історично здавався легкий, бо від одного експлуататора людство переходило до другого експлуататора, тому що одна меншість грабіжників і експлуаторів народної маси поступалася місцем другій меншості теж грабіжників і теж експлуаторів народної праці, тому що поміщики поступилися цим місцем капіталістам,—одна меншість другій меншості, пригноблюючи широкі маси трудящих і експлуатованих класів і навіть ця зміна однієї експлуаторської дисципліни другою дисципліною коштувала років, коли не десятиліть, зусиль, коштувала років, коли не десятиліть, переходового часу, коли старі поміщики кріпосники цілком щиро вважали, що все гине, що господарювати без кріпацтва не можна, коли новий господар—капіталіст на кожному році зустрічав практичні труднощі і махав рукою на своє господарство.

„Ми не повинні забувати—вказував Ленін далі,—що вперше підійшли до такого попереднього пункту історії, коли нова дисципліна, дисципліна трудова, дисципліна товариського зв'язку і дисципліна радянська виробляється на самому ділі мільйонами трудящих і експлуатованих. На швидкі успіхи в цьому ми не претендуємо, не розраховуємо. Ми знаємо, що це діло забере цілу історичну епоху“ *).

*) Ленін, том XXIII, стор. 43—44.

Річ природна, що в умовах створення вперше в історії людства нової соціалістичної дисципліни праці десятків мільйонів, в умовах перекваліфікації старих кадрів відповідно до рівня нової техніки продукції, підготовки і навчання нових багатомільйонних кадрів робітників і технічного персоналу, створені в зв'язку з величезним оновленням технічно-виробничої бази можливості піднесення продуктивності праці не можна було ще цілком використати в першому п'ятиріччі.

Конечність, якнайшвидшої ліквідації технічно-економічної відсталості і посилення обороноспроможності країни вимагала перевиконання намічених планом масштабів будівництва і реконструкції народного господарства. Ця обставина створила додаткові труднощі в справі освоєння виробничої бази, що колосально поширювалося, справивши тим самим вплив на ступінь виконання намічених планом якісних показників. З цим зв'язані хиби в організації праці в ряді підприємств промисловості і соціалістичного сільського господарства.

Однак, не зважаючи на ці труднощі, загальний зріст продуктивності праці за роки п'ятирічки становив 41%¹⁾, що дало перевиконання найвищих американських темпів росту продуктивності праці, які становили за 1920 — 1930 р. пересічно за рік 4,7%²⁾.

Деяке відставання росту продуктивності праці і зниження собівартості від планових завдань в роки п'ятирічки торкнулося переважно трудоемких галузей (кам'яновугільна, металургія та ін.), де піднесення виробничої бази на вищий технічний ступінь з особливою силою поставило питання про перекваліфікацію основних мас старих кадрів, навчання і кваліфікацію нових кадрів і нову організацію всього виробничого процесу.

Ті ж такі явища мали місце і в сільському господарстві, де заново створено велике соціалістичне землеробство, де десятки мільйонів колгоспників і радгоспних робітників, ламаючи віками устояний виробничий і побутовий уклад дрібного приватно власницького господарства, перейшли до виробництва у великих соціалістичних підприємствах.

Інше становище було в галузях, де процес технічного переозброєння був в основному проведений ще до першої п'ятирічки. Прикладом у нафтовій промисловості зниження собівартості за чотири роки п'ятирічки виразилося в 38,0% проти 33%, намічених планом; в електротехніці — 35,7 проти 42%, вказаних в п'ятирічному плані.

Великі досягнення в галузі продуктивності праці в першому п'ятиріччі були зумовлені тими успіхами в створенні нової соціалістичної дисципліни праці, яка складалася за роки п'ятирічки на наших підприємствах і без якої не можна було розв'язати велетенських завдань першого п'ятиріччя. В новому характері продукційних відносин, в соціалізації, ударництві, госпрозрахункових бригадах, зустрічному промфінплані знайдено нові форми свідомого ставлення до праці, перетворення її на справу честі, слави, доблесті і героїства.

Величезні досягнення у створенні соціалістичної дисципліни праці, пов'язані з тими колосальними перемогами, що їх робітничий клас СРСР добився за роки першої п'ятирічки в утворенні проле-

1) Попередні розрахунки Держплану СРСР, основані на неповних попередніх даних за 1932 р., показували зріст продуктивності праці в 38%; наведена тут цифра росту в 41% оперта на звітних даних.

2) За даними „National Bureau of Economic Research“, що наведені в „Journal of American Statistical Association“, грудень 1932.

тарської інтелігенції, особливо технічних кадрів, а також у підвищенні загальної і технічної письменності робітничих кадрів. За першу п'ятирічку народне господарство СРСР дістало 284 тис. нових інженерно-технічних працівників вищої і середньої кваліфікації. Мільйони робітників перепущено через численну мережу курсів, технікумів вечірніх ВИШ'ів і ВИТШ'ів. Школи ФЗУ підготували для промисловості 300 тис. кваліфікованих робітників, а для всього народного господарства—450 тис. чол.

Нова соціалістична дисципліна, що тепер складається, зріст свідомості й активності трудящих мас—основа досягнутих успіхів соціалістичного будівництва в першій п'ятирічці і разом з тим, тривка база піднесення його на ще вищий ступінь у другому п'ятиріччі.

VII

На основі росту індустріалізації країни і піднесення сільського господарства XVI партконференція і V з'їзд рад проектували значне піднесення матеріального і культурного рівня робітничого класу і трудящих мас села.

За роки п'ятирічки досягнуто перемоги величезного історичного значення—зліквідовано безробіття. Якщо до початку п'ятирічки в СРСР нараховувалося ще 1,5 міль. безробітних, то вже в 1930 році в СРСР безробіття зникло. Число робітників і службовців в СРСР за роки п'ятирічки зросло з 11,59 млн. до 22,8 млн.

Цьому протистоїть систематичне абсолютне зниження чисельності працюючих за ті ж таки роки в країнах капіталу. Так, в ПАСШ число робітників в обробній промисловості з 8.232 тис. чол. в 1928 р. скоротилось до 5.970 чол. в 1932 р.; в Німеччині за ті ж таки роки загальне число зайнятих скоротилося з 17.996 тис. до 12.518 тис.¹⁾ В той же таки час серед працюючих значно зросло число неповністтю зайнятих робітників.

Індекс зайнятості (1923—25 р. = 100) в обробній промисловості в ПАСШ з 97 в 1928 р. знизився до 62,2 в 1932 р.; в Німеччині відсоток зайнятості в промисловості в 1932 році становить 41,6²⁾

Число безробітних в ПАСШ за даними Американської федерації праці доходить до 11 млн., в Німеччині перевищує 6 млн. чол. В цілому капіталістичному світі безробіття, навіть за офіційними даними Ліги націй в 1932 р. охопило понад 30 млн. чол.

В СРСР середньорічна зарплата на одного трудящего виросла з 703,4 в 1928 р. до 1.432,4 крб. в 1932 р., тобто на 103,6%. Фонд заробітної зарплати робітників і службовців виріс з 8,16 млрд. крб. в 1928 р. до 32,66 млрд. крб. в 1932 р., тобто зріс в 4 рази. Фонди соціального страхування виросли в чотири рази. В капіталістичних країнах цьому протистоїть різке скорочення зарплати. В ПАСШ в роки п'ятирічки фонд зарплати зайнятих в обробній промисловості скоротився з 10.275 млн. доларів в 1928 р. до 4.050 млн. доларів в 1932 році, в Німеччині фонд зарплати з 42,6 млрд. марок в 1928 році скоротився в 1932 р. до 25,7 млрд. марок. Середньомісячна зарплата на одного робітника в ПАСШ за ті ж таки роки скоротилась з 104 дол. до 56,5 дол.³⁾

¹⁾ Німеччина—Konjunkturstatistisches Handbuch, 1933 р.; ПАСШ — „Bradstreets“ від 25/II-33 р.

²⁾ ПАСШ — „Federal Reserve Bulletin“, лютий 1933 р.; Німеччина — „Wochenberichte“ березень 1933.

³⁾ ПАСШ — „Bradstreets“ від 25/II-33 р.; Німеччина — „Wochenberichte“, березень 1933 року.

Суцільна колективізація і розгром на цій базі куркульства як класу звільнили бідняків і малосилих середняків від куркульської кабали, підняли матеріальний рівень бідняків, що вступили в колгоспи, до рівня середняків, знищили можливість класової диференціації на заможних і незаможних, знищили пауперизм і злидні на селі

Ці величезні історичні перемоги в поліпшенні матеріального становища селянства в СРСР особливо разливі на тлі небувалої пауперизації селянства в країнах капіталізму, яке все більше й більше руйнується під ударами світової кризи.

Поліпшенню матеріального і культурного становища трудящих міста й села сприяло зростання легкої і харчової промисловости. На початок п'ятирічки значна частина легкої і харчової промисловости являла собою відсталі галузі господарства, що базувалися у своєму розвитку значною мірою на імпортному устаткуванні і імпортній сировині. Форсований зріст важкої індустрії і сільського господарства забезпечив створення в першій п'ятирічці бази власного машинобудування, а також власної сировинної бази для цих галузей промисловости.

Не зважаючи на труднощі, пов'язані з розгортанням легкої і харчової промисловости на базі вітчизняного машинобудування і сировини внутрішнього виробу, СРСР вже за роки першої п'ятирічки зумів добитися швидкого росту цих галузей. Середньорічний приріст продукції групи „Б“ за 1929 — 1932 рр. становив 17⁰/₁₀₀, що значно перевищує темпи приросту продукції предметів споживання в капіталістичних країнах. Приміром, середньорічні темпи приросту продукції предметів споживання за 1925 — 1929 рр. становили в ПАСШ 1,4⁰/₁₀₀, в Німеччині — 3,1⁰/₁₀₀. А в Англії за 1925 — 29 рр. сталося скорочення продукції засобів споживання на 1,9⁰/₁₀₀¹.

Великих успіхів досягнуто також в царині радянської торгівлі. Товарова маса кооперативної і державної торгівлі на кінець п'ятирічки становила 175⁰/₁₀₀ проти 1928 р. (в незмінних цінах). Питома вага усуспільненого сектора в роздрібному обороті в місті на початку п'ятирічки була рівна 80⁰/₁₀₀. На кінець п'ятирічки усуспільнена торгівля (державна, кооперативна і колгоспна) охопила всю стаціонарну роздрібну мережу. Радянська торгівля стала торгівлею без капіталістів і спекулянтів. На основі перемоги колгоспного ладу на селі виник цілком новий вид радянської торгівлі — колгоспна торгівля, яка становить важливий важіль в боротьбі за організаційно-господарське зміцнення колгоспів і поліпшення матеріального добробуту трудящих міста й села, сприяючи в той же час остаточному викоріненню спекулянтів із сфери обігу.

В той час коли товарооборот в СРСР зростає, в капіталістичних країнах відбувається різке скорочення торгівлі. Індекс оборотів універмагів в ПАСШ в 1932 році показує скорочення оборотів на 35,2⁰/₁₀₀ порівнюючи з 1928 р. Роздрібний товарооборот Німеччини за той же період скоротився на 36,4⁰/₁₀₀².

Величезних успіхів в СРСР досяг в галузі впорядкування міст і поліпшення комунального обслуговування трудящих. Зросло число міст з трамваем (з 39 до 50), водогоном (з 293 до 366), каналізацією (з 35 до 55). Поліпшено лікувальне обслуговування трудящих. Створено значну мережу ясел, дитячих садів, колосально розгорнуто громадське харчування.

¹) Берлінський кон'юнктурний інститут, Sonderheft № 31 за 19 р.

²) Німеччина — „Vierteljahrsheft“ № 4 1932 р. Берлінського кон'юнктурного інституту: ПАСШ — „Survey of Current Business“, лютий 1933 р.

Поліпшення матеріального становища робітничого класу і трудящих мас села характеризується темпами росту і зміною структури народного прибутку. Народний прибуток СРСР в цілому досяг в 1932 р. 45,5 млрд. крб. (в незмінних цінах 1926-27 р.), тобто виріс порівнюючи з 1927-28 р. на 86,1⁰/₀.

Таким чином темп зростання народного прибутку СРСР різко перевищив темп зростання народного прибутку в царській Росії, що становив пересічно 2,5—3⁰/₀ на рік, а також темп зростання народного прибутку в найпередовіших капіталістичних країнах, як ПАСШ, що в ліпші роки свого довоєнного розвитку (1880—1890) мали до 8⁰/₀ середньорічного приросту народного господарства¹.

Питома вага приватного сектора в народному прибутку знизилася за роки п'ятирічки з 50,3⁰/₀ в 1928 р. до 12,9⁰/₀ в 1932 році. В той же час питома вага прибутків робітників і службовців в прибутках людинності збільшилася за роки п'ятирічки в 35,6⁰/₀ в 1928 р. до 55,7⁰/₀ в 1932 р., колгоспників — з 1,3⁰/₀ до 27,3⁰/₀, кооперованих ремісників і кустарів — з 4⁰/₀ до 2,9⁰/₀. Питома вага соціалістичного сектора в народному прибутку виросла з 49,7⁰/₀ в 1928 р. до 87,1⁰/₀ в 1932 р.

Все це свідчить про те, що завдання п'ятирічного плану про поліпшення матеріального становища трудящих міста й села виконано, а по вирішальних і основних показниках — перевиконано. Справді ж бо, п'ятирічний план виходив з того, що число безробітних зменшиться на кінець п'ятиріччя з 1,5 млн. до 511 тис., тоді, як СРСР вже в 1930 р. цілком зліквідував безробіття. П'ятирічний виходив із менших масштабів реконструкції сільського господарства і тому не передбачав за роки першої п'ятирічки знищення можливості класової диференціації і знищення пауперизму і злиднів на селі. З тих же таки причин п'ятирічний план не передбачав остаточного розв'язання питання про бідноту, піднесення в таких величезних масштабах матеріального добробуту бідняцьких мас, яких досягнуто в наслідок переможного розвитку соціалізму в місті і на селі.

В галузі культурного будівництва основним фактом, що свідчить про успіхи культурної революції, є перетворення СРСР з країни з величезним відсотком безграмотних на країну суцільної письменності. Число письменних з 33⁰/₀ в 1913 р. зросло до 90⁰/₀ в 1932 р. З 1931-32 р. здійснено загальне обов'язкове початкове навчання. Величезною мірою виросла преса, книжково-журнальна продукція, мережа клубів, хат-читалень, бібліотек.

VIII

XVI партконференція ставила перед країною завдання зробити в першу п'ятирічку великий крок наперед у здійсненні гасла партії „догнати й перегнати з технічно-економічного погляду передові капіталістичні країни“. Конференція намічала змінити питому вагу СРСР у світовій продукції, висунувши його щодо чавуну на третє місце (після Німеччини та ПАСШ) щодо кам'яного вугілля — на четверте (після ПАСШ, Англії та Німеччини).

Розширена соціалістична репродукція за роки п'ятирічки при зниженні продукції в країнах капіталу змінило місце СРСР у світовій продукції таким чином:

¹) Обчислено за даними, наведеними Wilford King'om в „National income and its purchasing power“, вид. 1930 р.

Види продукції	1913 р.	1928 р.	1932 р.	
			В усьому світі	В Європі
Електроенергія	15	10	6	4
Кам'яне вугілля	6	6	4	3
Чавун	5	6	2	1
Загальне машинобудування ¹⁾	4	4	2	1
Нафта	2	3	2	1
Сіл.-госп. машини	—	4	1	1
Трактори	—	4	1	1
Торф	—	—	1	1
Автомобілі	—	12	6	4
Вся промпродукція	—	5	2	1

Наведені дані свідчать не тільки про виконання, а й про значне перевиконання завдань XVI партконференції. Замість третього місця по чавуну СРСР посів друге (після ПАСШ), по кам'яному вугіллю вийшов на четверте місце, яке намічала XVI партконференція. Індустріальна міць СРСР виросла настільки, що за об'ємом промислової продукції СРСР з п'ятого місця в світі пересунувся на друге, вставши за питомою вагою промисловості у загальній економіці країни, а також за питомою вагою важкої індустрії в загально-промисловій продукції в ряд з такими країнами, як Німеччина і ПАСШ.

Ці виключні своїм значенням перемоги СРСР у змаганні з капіталістичним світом пролетаріат доповнив величезними перемогами в реалізації гасла „догнати й перегнати“ в галузі сільського господарства.

Величезна міць радянського ладу яскраво позначилася в перетворенні в найкоротший історичний термін СРСР на країну найбільшого в світі землеробства і тваринництва, без чого було б неможливо досягнути вже в першій п'ятирічці рішучого зрушення в розвитку продуктивних сил у сільському господарстві, що спирається на застосування до нього науки і сучасної техніки.

* * *

Завдання, що поставив п'ятирічний план, успішно розв'язано за 4¹/₄ роки. Всупереч твердженням буржуазії та її зброєносців — соціал-фашистів про нездатність пролетаріату, що зруйнував старий світ, створити новий соціалістичний світ, всупереч твердженням про те, що п'ятирічний план—фантазія, нездійсненна мрія, робітничий клас СРСР під проводом комуністичної партії, на чолі з тов. Сталіним, здійснив перший п'ятирічний план, перетворив його на реальний, наочний факт, втілений в найглибших зрушеннях в економіці і співвідношенні

¹⁾ Машинобудування за 1931 р. обчислено заданими про питому вагу окремих країн у світовій продукції машин, що оголошені Берлінським кон'юнктурним інститутом у серпні 1932 р.

класів, в сотнях тисяч підприємств промисловості і соціалістичного сільського господарства, що створені за роки п'ятирічки

Самовідданість, активність і ініціатива мільйонних мас робітників і колгоспників, тверде керівництво партії й уряду, переваги країни диктатури пролетаріату — стали за ті сили, які забезпечили історичну перемогу СРСР.

Радянський союз створив власну велику машинovu індустрію — базу для завершення реконструкції промисловості, транспорту і сільського господарства. Із країни відсталого СРСР висунувся в перші ряди високорозвинутих з технічно економічного погляду країн. З країни аграрної СРСР перетворився на країну індустріальну і розгорнув машинобудування в розмірах, що забезпечують продукування вирішальної частини устаткування на радянських підприємствах, підвищивши тим самим величезною мірою свою технічно-економічну незалежність.

Успішно здійснюючи ленінський кооперативний план, пролетаріат перебудував дрібноселянське виробництво на колгоспне і тим перетворив СРСР на країну найбільшого в світі сільського господарства.

Всупереч буржуазній теорії про неможливість побудувати соціалізм в одній, окремо взятій країні, пролетаріат практично довів правильність ленінської науки. СРСР вступив в період соціалізму. Завершено побудову фундаменту соціалістичної економіки. Соціалістичні форми господарства стали абсолютно переважні в СРСР. Питання „хто кого“ переможно завершено не тільки в місті, а й на селі, розв'язано цілком і безповоротно на користь соціалізму і проти капіталізму. В основному зліквідовано вже за роки п'ятирічки паразитичні класи, зліквідовано основи і джерела експлуатації людини людиною.

Зміцнили економічні і політичні позиції пролетарської диктатури, незмірно виросла провідна роль робітничого класу, розгромлено найнебезпечнішого ворога пролетарської революції — куркульство. Основні маси селянства — нині колгоспники — стали тривкою підпорою радянської влади на селі.

Радянська влада є найтривкіша влада в світі.

Перемога соціалізму рішуче повернула інтелігенцію в сторону радянської влади. Переважна більшість інтелігенції твердо стала на позиції Жовтня. Десятки тисяч нових пролетарських спеціалістів, що влилися в лави інтелігенції, змінили її соціальний склад і політичне лице.

Зміцнили позиції пролетарської диктатури в національних, раніш економічно і культурно відсталих республіках і областях. Соціалістичне розміщення продуктивних сил країни в роки першої п'ятирічки забезпечило створення в цих районах великих пролетарських центрів із значними кадрами пролетаріату з корінних національностей.

За роки п'ятирічки значно зміцнилася обороноспроможність країни. СРСР став країною могутньою і здатною в кожний момент відбити спроби збройного нападу.

Виконання п'ятирічки показало величезну перевагу молодого, який ще не розгорнув повністю всіх своїх сил, соціалістичного ладу в СРСР і в той же час ще раз підкреслило явну неспроможність капіталістичної системи господарства, системи деспотії капіталу і експлуатації робітничого класу, системи криз і анархії. СРСР уже в ході реконструкції народного господарства забезпечив такий велетенський розвиток продуктивних сил, який перевів на мову фактів і цифр вчення про соціалізм, як вищий спосіб суспільної продукції, порівнюючи з капіталізмом.

Подолавши величезні труднощі, які впливають з того, що пролетаріат мусив був здійснити п'ятирічний план, базуючись лише на внутрішніх силах, подолавши труднощі, пов'язані з конечністю одночасного розв'язання в найкоротші строки завдання створити важку індустрію, розвинути легку промисловість і реконструювати сільське господарство, систематично підвищуючи життєвий рівень і матеріальне становище трудящих міста і села і добившись щодо цього величезних історичних перемог, — СРСР показує всьому людству, що може дати пролетарська диктатура і соціалістична індустріалізація країни.

СРСР не мав для виконання цих завдань довготермінових закордонних позик, а розв'язував їх власними засобами, коштом зростання внутрішніх нагромаджень, що базувалися на знищенні непродуктивного споживання паразитичних класів, на втягненні у продуктивну працю всього працездатного населення країни і знищенні безробіття, на бурхливому розквіті науки й техніки, на чимраз більшому зміцненні соціалістичного ставлення до праці, принципово іншому відношенні між містом і селом.

Перемогою п'ятирічки незаперечно доведена історична вірність науки Маркса і Леніна про шляхи звільнення експлуатованих і пригноблених мас з-під влади капіталу і побудови нового вищого суспільного ладу — соціалізму.

Велетенські досягнення першої п'ятирічки створили можливість у другому п'ятиріччі поставити історичне завдання остаточно зліквідувати капіталістичні елементи і класи взагалі, перетворити всю трудящу людність країни на свідомих і активних будівників безкласового соціалістичного суспільства. Разом з тим друга п'ятирічка стане п'ятирічкою завершення технічної реконструкції всього народного господарства Радянського союзу, висунення СРСР з технічного погляду на перше місце в Європі, остаточного забезпечення за СРСР технічно-економічної незалежності.

Ці величезні завдання другого п'ятиріччя робітничий клас СРСР розв'яже на шляхах дальшого зміцнення пролетарської диктатури, в боротьбі з рештками капіталізму, даючи безпошадну відсіч опоріві гинучих капіталістичних елементів, перемагаючи буржуазні і дрібнобуржуазні передсуди серед трудящих і ведучи наполегливу роботу коло соціалістичного їх перевиховання.
